

УДК 821.161.2.09 «18/19»

**ТАРАС ШЕВЧЕНКО І ПОЕТИ-ДИСИДЕНТИ:
ДІАЛОГ ХУДОЖНІХ СВІДОМОСТЕЙ**

Г.Б.Райбедюк

*кандидат філологічних наук, професор,
Ізмаїльський державний гуманітарний університет*

У статті з'ясовуються й характеризуються явні та латентні формально-змістові константи творчої комунікації українських поетів-дисидентів із Тарасом Шевченком, досліджується природа крізьчасового діалогу їх художніх свідомостей. Обґрунтовується взаємодія культурних кодів Шевченка та дисидентів, виявляються перетини їх естетичних концепцій на основі інтерпретації репрезентативного художнього матеріалу.

Ключові слова: *шевченкіана, авторський текст, діалог, художня свідомість, рецептивна модель, інтертекст, індивідуальний код.*

Постать Тараса Шевченка для української нації – «фігура Мойсеєвого формату» (М.Бриних). Він був (та й залишається), за словами І.Франка, «немов великий факел з українського воску, що світиться найяснішим і найчистішим вогнем європейського поступу, факел, що освітлює весь новітній розвиток української літератури» [1, 388]. Зі словом Т.Шевченка міцно й нерозривно пов'язана історія національної культури й загалом доля України «впродовж понад півтора століття, і воно стало нарижним каменем духовності українського народу, усього його буття» [2, 48]. Творчість Кобзаря вичерпно потверджує відому тезу про те, що досконалою є тільки та класика, в якій вгадується «дух усього народу» (Т.Еліот). Тож цілком закономірно, що творча особистість і неповторна спадщина Т.Шевченка доволі часто є об'єктом не тільки наукового осмислення, але й творчої рецепції, відтак «поетична шевченкіана стала унікальним явищем світової літератури» [3, 17]. Інтертекст же митця, як слушно зауважує Т.Гундорова, є «найбільш сильним та значущим класичним інтертекстом» [4, 48].

Гіпертрофована увага до постаті Т.Шевченка, безумовно, має свої позитивні й водночас негативні наслідки. Від небезпеки спотворення доробку поета, його біографії та самого образу в результаті «вінкопокладання» та культу, сформованого різними авторами, ідеологічними та філософсько-естетичними доктринами, поетичними (нерідко «пафосно-інструментальними») репрезентаціями застерігав свого часу Микола Євшан. Так, у статті «Шевченко і ми» він писав: «Ми уряджуємо щороку всякі концерти і вечерниці, виголошуємо шумні промови, убираємо синьо-жовті кокарди і співаємо «Ще не вмерла» – і кажемо, що тим шануємо пам'ять Шевченка. Всякі люди вишукують у його творах для себе програми і прикроюють його думки так, щоб з них уложити свою партійну програму» [5, 31]. Такого роду міфотворення продовжується вже друге століття; тривала ж «приватизація» (В.Хархун) образу поета, сприймання його як «музеєфікованої культурної пам'яті» (Т.Гундорова) призвели до появи багатьох, нерідко діаметрально протилежних рецептивних моделей Кобзаря, добре помітних в історії шевченкознавства – від початку його становлення і до сьогодення. Літературознавці нараховують кілька таких моделей: «Шевченко комуністичний», «Шевченко націоналістичний», «Шевченко християнський», «Шевченко атеїстичний», «Шевченко дисидентський», «Шевченко анархічний» [6]. Серед кількісно найгрунтовніших та ідеологічно найпереконливіших, як справедливо зауважує В.Хархун, є «радянська (комуністична) модель» [7, 3]. Саме ця, ретельно контрольована «згори» модель рецепції Т.Шевченка (і літературознавча, й публіцистична, і поетична), найбільшою мірою спотворила базові засади його «пристрасно гуманістичної» (М.Коцюбинська) естетики, нівелювала антропологічний простір авторського тексту, «національно-рятівний сенс» (М.Жулинський) усієї творчості, фундаментально незмінний етноохоронний етос поета, його

увагу до екзистенційної проблематики. Означені тенденції у сприйнятті Т.Шевченка останніми роками простежуються в науковій інтерпретації. Не меншою мірою вони виявились і в мистецькій рецептивній моделі.

Тому сьогодні вельми важливим є творення альтернативного щодо радянського культу образу Шевченка, емпатійне осмислення його як неповторної особистості. Об'єктивно неупереджене вивчення художньої спадщини поета ставить на перше місце його самототожність, індивідуальний творчий код, зумовлений самотутнім відчуттям світу й слова. Неабияка роль тут належить літературній шевченкіані, вивчення якої здатне розширити герменевтичне коло діалогу поета із загальнонаціональним культурним контекстом, важливим для адекватної оцінки феномена Кобзаря.

У цьому сенсі, як нам видається, особливий інтерес становить опозиційна щодо офіційної естетики доби «політичних заморозків» в Україні поетична шевченкіана українських дисидентів (В.Стуса, І.Світличного, І.Калинця, М.Руденка, Т.Мельничука, С.Сапеляка, І.Сокульського та ін.). Взаємодія світоглядно-художніх досвідів Т. Шевченка і в'язнів сумління (так традиційно іменують дисидентів) оприявнює етичну позицію та філософсько-естетичну систему, аксіологічний вектор якої чітко означений гуманістичним і націєцентричним вимірами тексту – як творчості і як буття. В українській історії це рідкісна й дивовижна «тотожність вдачі, віри, стійкості, світобачення» [8, 133]. Її образно сформулював І.Калинець (*Наша пісня протесту / Шевченко / Вчора / Сьогодні / Завтра* [9, 211]), однозначно й імперативно заявивши про спільну з Кобзарем апологію свідомого морального начала буття, осмисленого й «піднесеного як естетичну якість» (М.Коцюбинська). Текстуальні типологічні збіжності ліричного нарративу Шевченка та дисидентів вимагають сьогодні глибокого осмислення та різнопланових інтерпретаційних стратегій. Адже очевидно, що досвід Шевченка і у творчості, й у самому житті дисидентів становить собою «щось незмірно вагомніше від суто літературного впливу [...] То, справді, глибоко внутрішня єдність, генетичний духовний зв'язок» [10, 116].

В оцій узгодженості сповідуваних дисидентами ідеалів та власного життя – «шевченківська сила» (М.Руденко), життєдайне джерело, що жило гуманістичну естетику та формувало моральні якості етики буття. Йдеться, власне, й про ту одержимо високу ціну, якою було оплачено цю узгодженість, значною мірою сформовану Шевченковим словом україноцентричність.

У поетичній шевченкіані дисидентів прочитуються ті компоненти Шевченкового тексту, котрі сьогодні активно дискутуються науковцями. Маємо на увазі намагання багатьох дослідників, усупереч дотеперішньому радянському літературознавству й на догоду постмодерному, свідомо замовчувати (почасти й заперечувати) ідеологічні коди поетики митця, її громадянський пафос, оминаючи соціальні акценти в Шевченковій творчості. Однак попри намагання звести постаті дисидентів до «ряду постмодерних конформістів» [вислів В.Овсієнка про В.Стуса. – Г.Р.], відтак нівелювання національного сенсу їх художнього слова, очевидним є той факт, що це поезія «високоестетичної образно-пластичної передачі світу, але передусім це поезія кривого українського національного духу» [11, 391]. Маніфестована ж ними ідеологія межує з високою естетикою, як у випадку з Т.Шевченком.

Шевченківський текст дисидентів багатокомпонентний, тому закономірною є поліфонія його інтерпретаційних акцентів. Безумовно, виявлення та характеристики означених аспектів неодноразово торкалися (принагідно чи спеціально) дослідники поетичної та епістолярної творчості в'язнів сумління (М.Жулинський, М.Ільницький, М.Коцюбинська, Б.Мельничук, О.Рарицький, Е.Соловей, Д.Стус, М.Ткачук, Ю.Шерех), їх літературно-критичної спадщини (Г.Гайович, І.Дзюба, І.Добрянська, Н.Загоруйко). Деякі ракурси порушеної проблеми висвітлювались нами в окремих локальних статтях («Дисидентський дискурс в українському літературному процесі 60–80-х років ХХ століття», «Тарас Шевченко у філософсько-естетичній концепції українських поетів-дисидентів» та ін.), а також у відповідних розділах навчально-методичного посібника «Вивчення творчості українських поетів-дисидентів (Ізмаїл, 2012). Проте діапазон вивчення теми «Шевченко – дисиденти» вочевидь вимагає істотного розширення меж наукової компетенції, оскільки на потрібному рівні поки не

проаналізований, отже, не прописаний у літературознавстві, що й зумовлює актуальність порушеної нами проблеми. Метою статті є виявлення та характеристика явних і латентних формально-змістових констант творчого діалогу поетів-дисидентів із Т.Шевченком, окреслення перспективних векторів подальшого студіювання окресленої теми.

У філософсько-естетичній концепції дисидентів спорідненість із Т.Шевченком виявилась і на зовнішньому рівні художнього тексту (типологічно близькі мотиви, образи, сюжети тощо), й у його імпліцитній сфері, втім числі у глибинному розумінні мистецтва як джерела національної екзистенції. Т.Шевченко, за словами Є.Сверстюка, був для в'язнів сумління «тим поетом, який писав про сучасне з високим біблійним духом; він зумів поєднати те, чого іншим не вдалося зробити. Він був людиною дуже великої віри. Крім духовного максималізму, він дав зразок національного максималізму» [12]. В дисидентському тексті «соціально-бунтарське» (І.Дзюба) начало, як і в Т.Шевченка, функціонує в одному руслі з бунтарством національного пророка, гуманіста, неперевершеного митця слова, глибокого мислителя. С.Сапеляк у промові, виголошеній при врученні премії фонду Воляників-Швабінських Української вільної академії та Українського вільного університету, говорив, що його почуття як людини й поета повертають «до тих імен у нашій красній штуці, хто офірно й повноцінно несе дух сучасного слова [...] хто увібрав у себе вічну Пісню пісень – любові, краси й благовість Шевченка: «Святу правду воскресить» [13, 49]. У супровідному слові до збірки «За ґратами» (1980) М.Руденка Н.Світлична писала, що Кобзар, який раніше «сходив до поета з неба, у в'язничній творчості завітав до нього, наче брат» [14, 8]. І.Калинець, отримуючи високу Шевченківську премію, зазначав: «Святі максими нашого Патрона здавалися мені моїми власними – вони тримали мій і фізичний, і духовний хребти перечулено гордо. І сьогодні у найсвятішій домівці нашого красного письменства і мистецтва схиляюся у повній покорі і вдячності перед нашим Покровителем і Генієм» [9, 24]. М.Жулинський у передмові до збірки «Князь роси» Т.Мельничука підкреслює, що «цей поет «приречений» на любов і страждання, як це судилося Шевченкові [...] Інтонанції схожі, настрої емоційно близькі, навіть споріднені» [15, 6].

Шевченкові тональності (явно виражені чи свідомо приховані) мистецьки реалізувались у творчості дисидентів на рівні принципів художнього узагальнення, а також у багатьох видах інтертексту. Так, лірика В.Стуса наскрізно перейнята ремінісценціями Т.Шевченка (*Немає Господа на цій землі...*). Рядки з його поезії використовує як епіграфи до більшості віршів збірки «Ґратовані сонети» І.Світличний: *Ми серцем голі догола* («Тюрма»), *Не нарікаю ні на кого* («Сонет вдячності»). У С.Сапеляка зустрічаємо чимало деталей «зовнішньої» схожості з творами Т.Шевченка – від назв («Причинна») до прямих цитувань (*Обніміть, брати мої...*). Шевченківські мотиви, цитатний матеріал, епіграфи є у ліриці дисидентів своєрідним кодом, що підтверджує типологічну близькість світоглядної та естетичної концепції до філософсько-естетичної системи Т.Шевченка, засвідчує кризьчасовий діалог їх художніх свідомостей. У дисидентській ліриці присутній образ самого Кобзаря; подекуди прочитуються його біографічні реалії (В.Стус: *І зайнялась мені зоря [...] громовим гуком Кобзаря...*; *Тарасові провісні птиці-слова шугають над Дніпром, ...то Максимович і Тарас / бредуть Михайловим узвозом / угору й гору – аж до хмар...*; М.Руденко: *Нащадки кобзарів, мов чужомовні зайди, / Тарасові пісні попалять на межі*; І.Калинець: *щоденно / вечірня / Шевченкова зоря / встає над горою*; С.Сапеляк: *До Канева де світло Твоє сховане / мов заповідь Мойсея в пустині / болем лечу до Тебе...*); Т.Мельничук: *Тарасе Григоровичу! / Далеко від Вас / і мій час, і мої Уторопи. / Іду до Вас...*). Функціонування Шевченкового тексту в художньо-філософській системі дисидентського кола поетів становить собою її органічну складову.

Якщо спробувати конкретизувати універсальність чинника художності дисидентської лірики, то його безапеляційно можна трактувати як шевченківська «життєдайнотворча правда Нації», свого часу виокремлена й дефініювана Є.Маланюком у статті «Творчість і національність». Україна в її діахронному осягненні як буття нації та «фундаментальний екзистенціаль літературної присутності» (П.Іванишин) у своїй сукупності формують і шевченківський, і дисидентський текст, структурують його потужний смисловий концепт.

Він рельєфно прочитується і в настроєвому діапазоні, й у стильовій манері, і у високих регістрах громадянсько-патріотичного пафосу, оприявнюючи особисту екзистенцію поета через його Слово, заряджене потужною енергетикою свободи та «емоціональним інтелектом» (Г.Клочек), що значною мірою характеризують і природу художнього тексту Кобзаря, й ліричний наратив дисидентів.

Взоруючи на субстанційну сутність Т.Шевченка, в'язні сумління цілком усвідомлено розпочали творення власного українського міфу майже в пустці, де «відсутній народ», де, здавалось би, усі «втекли у рабство». Так вони поставили себе посеред тієї «відсутности» майже ірраціонально – будь-що-будь, аби не це не-життя» [16]. Саме на міцному Шевченковому ґрунті постала поезія дисидентів «як голос самозбереження народу» (Є.Сверстюк). Звідси – шевченківська ідея слова як «першопочатку чину» (*Борітеся – поборете, / Вам бог помагає!..*), мистецьки втілена в одному з наскрізних мотивів їх лірики, модифікованому в різних змістових іпостасях: протидія бездіянню, безруху, «поклик чину» (І.Світличний); надія на можливість оживити людське серце, «упованіє» (І.Калинець) на співстраждання та милосердя; очищення «від скверни» (В.Стус); «сіяння Слова Божого» (С.Сапеляк); збереження у «грудах свічки» – «Бога й України» (М.Руденко). Крізь дисидентську лірику рефреном проходять Шевченкові ремінісценції про «слово-волю», «слово-зброю», «слово-боротьбу» (Ю.Литвин: *Хай слово стане брутовим кинджалом*; С.Сапеляк: *Слово – звитяжний мій меч*; М.Руденко: *До кого слово праотців перейде / – Те слово, котре вигострив Тарас?*; В.Стус: *Борітеся – поборете. Чому ж / Стихає крик [...] і бродить / Забродою твоїй войовничий муж?*; Т.Мельничук: *Та доки іскра Кобзаря в нас жевріє – / Не смієм ні до кого йти у жебри...*). Має цілковиту рацію Ю.Андрухович, вирізняючи з багатьох рецептивних моделей саме «Шевченка дисидентського», бо ж саме його доля, як і через століття «життєсмерть» в'язнів сумління, оприявнює «приклад індивідуальної боротьби самотнього ідеаліста з тоталітарним режимом. Шевченків етос – це, власне, етос протистояння людини чомусь значно більшому, потужнішому, знеособленому, якійсь гігантській машинерії пригнічення» [6, 150].

Дисиденти вчилися в Т.Шевченка високої науки боротьби (В.Стус: *Борітеся – поборете! Мені Тарас порадив у безсонні ночі*; Т.Мельничук: *Хто волю дасть на розп'яття – / Не варт ні волі, ні життя*). Отже, Т.Шевченко визначив етичний «статус» дисидентів. Вічне бунтарство (І.Калинець: *Поет завжди має бути протестантом проти чогось*), незламність у боротьбі за Волю й Правду, імператив *йти по життю, як по вогні, і не стоптати білі ружі* (Т.Мельничук) – ці складові етики буття, сформовані віршами, листами, публіцистичними виступами й самим життям, суголосні з Шевченковим: *Ми просто йшли; у нас нема / Зерна неправди за собою* [17, 211].

Розуміння творчості Кобзаря, як підкреслював Є.Маланюк у статті «Ранній Шевченко», можливі лише «за національного підходу до національного генія» [18, 124]. Осереддя цього принципу рецепції та інтерпретації є, безсумнівно, ідея «великої правди». Шукання правди й чесна громадянська позиція, неприйняття фальші «істин»-фікцій (М.Коцюбинська), протистояння нормативній соціалістичній поетиці, виступ проти етичного та національного нігілізму – такі спільні доміанти художньо-філософської та морально-етичної концепції дисидентів дають підстави для висновку про паритетний діалог художніх свідомостей Т.Шевченка та українських в'язнів сумління, котрі, подібно до свого великого попередника, в нових суспільно-політичних умовах сміливо повстали супроти імперії зла і насильства. Вони оживили своєю поезією не тільки естетичний вимір рідного слова, але й сформували його морально-етичну ауру, заряджаючи шевченківською правдоборчою енергетикою. Їхні спільні літературні пріоритети – це «протистояння й неприйняття слова з агітрепродукторів. Це відродження й діалог культурного горизонту через заборони й залізну завісу, дисидентські формою естетика, філософія, література, і, навіть, релігія» [13, 50].

Такою «релігією» для дисидентів було «месіанство» Т.Шевченка, який виявився для них тим, «ким зайнялось і запалало» (Є.Маланюк), бо стояв «на великій відстані від тих літературних кіл, де рафіноване естетичне «піднебіння» пригнічувало совість. Він творив поезію безстрашної правди і йшов далеко попереду навіть найсміливішої «громадської

думки [...] в часи громадського мовчання» [19, 6], будучи при цьому невільником, як, власне, й в'язні сумління. Символічною в цьому сенсі є поема Т.Мельничука «Невольники. Тарас Шевченко і рядовий Скобелев», написана на основі документального матеріалу – Шевченкового запису в Щоденнику від 08.07.1957 р. про рядового Скобелева, з яким поет служив у Новопетровському укріпленні. Драматичні тональності твору посилюються частотними ремінісценціями Шевченка (*Раби, підніжки, грязь Москви!..; За думою дума / Роєм вилітає; Неначе цвяшок, в серце вбитий...; А серце жде...*). Головні герої поеми Т.Мельничука, як і в творах Кобзаря, «розкриваються в пориваннях до волі, у самовідданій любові до України» [3, 30].

Художні досвіди Т.Шевченка й дисидентів щодо розуміння національного сенсу буття і його літературної присутності в авторському тексті мають чимало спільних точок перетину, творчо реалізованих у цілому комплексі ідейно-тематичних «вузлів», а ще більше латентно розчинених у дисидентському метатексті (постать, епоха, авторський текст і підтекст). Йдеться про високу міру духовної спадкоємності й глибинної спорідненості «не плакатного» (Є.Сверстюк) патріотизму дисидентів із Т.Шевченком. За словами І.Дзюби, це «не той патріотизм, до якого ми звикли [...] це набагато складніший комплекс почувань і поглядів. Але це те, що робить проблематику України зрозумілою людям будь-якої нації, а інтерпретацію – прийнятною, самоусвідомлення ж сучасного українця – співмірним із самоусвідомленням світової інтелектуальної еліти» [20, 116]. Гуманістичні пріоритети особистості, котра перебуває у межовій ситуації «вертикальної труни», наче в оптичному фокусі, сугеруються у типологічно близьких рядках Т.Шевченка (*...жити, серцем жити / І людей любити* [21, 303].) та В.Стуса (*жив, любив і не набрався скверни, / ненависті, прокльону, каяття* [22, 282]), що їх можна вважати базовими для етики й естетики кожного з поетів-в'язнів.

У дисидентській ліриці явно прочитується планетарний рівень етичного пафосу Т.Шевченка, боговиправдання / людинозвинувачення в недосконалому світу. В цьому зв'язку постає одна з ключових, на думку В.Пахаренка, у філософському шевченкознавстві «проблема поетової теодицеї (боговиправдання) попри існування зла у світі» [23, 431]. Власне, дисиденти також ведуть подібний до Шевченкового непростий і напружений «діалог» із Богом. Але це вже окрема тема дослідження, як і проблема створення наукової біографії і Т.Шевченка, й кожного з дисидентів.

Отже, не можна не погодитись із констатацією О.Бороня, що «попри півторастолітній розвиток шевченкознавства, що чергувався як з періодами бурхливого продуктивного розвитку, так і з часами занепаду, анемії творчої думки, антинаукової ідеологізації та фальшування, говорити про всебічне знання творчості Шевченка не доводиться» [24, 5]. У цій ділянці, як справедливо стверджує В.Дудко, фундаментальна праця якого («Тарас Шевченко: джерелознавчі студії» (К., 2014)) набула статусу нового слова в сучасному шевченкознавстві, «у цій ділянці літературної науки не бракувало (та й не бракує досі) сюжетів, що потребують додаткового дослідження» [25, 9]. В цьому сенсі неабияка роль належить шевченкіані дисидентів – поетичній і науковій. За великим рахунком треба визнати, що у їх випадку маємо перетин наукового й символічного сприйняття творів Т.Шевченка та його спадку загалом, і що більшість думок про нього, висловлених в'язнями сумління в художніх візіях, статтях, листах та публіцистичних виступах, не є абсолютно новими. Проте вони настільки опуклі й точні, настільки об'єктивні й актуальні, що в сучасному контексті мови про Т.Шевченка їх обійти фактично неможливо.

1. Франко І. Я. Тарас Шевченко і його «Заповіт» // Франко І. Я. Зібрання творів : у 50 т. / І. Я. Франко. – К. : Наукова думка, 1981. – Т. 34. – С. 386-388.
2. Ільницький М. М. Еміграційне шевченкознавство : спектр інтерпретацій / М. М. Ільницький // Слово і Час. – 2012. – № 3. – С. 47-59.
3. Мельничук Б. І. Шевченкіана, творена у криївках і ГУЛАГах / Б. І. Мельничук // Слово і Час. – 2012. – № 4. – С. 17-31.

4. Гундорова Т. І. Післячорнобильська бібліотека : Український літературний постмодерн / Т. І. Гундорова. – К. : Критика, 2005. – 263 с.
5. Євшан М. Критика. Літературознавство. Естетика / М. Євшан. – К. : Основи, 1998. – 658 с.
6. Андрухович Ю. І. Диявол ховається в сирі / Ю. І. Андрухович. – К. : Критика, 2006. – 318 с.
7. Хархун В. П. «Нам треба голосу Тараса...» : Культ Кобзаря в радянській поезії / В. П. Хархун // Слово і Час. – 2014. – № 4. – С. 3-18.
8. Шерех Ю. В. Трунок і трутизна : Про «Палімпсести» Василя Стуса // Шерех Ю. В. Література. Мистецтво. Ідеології : у 3 т. / Ю. В. Шерех. – Харків : Фоліо, 1998. – Т. 2. – С.105-135.
9. Калинець І. М. Слово триваюче : поезії / І. М. Калинець. – Харків : Фоліо, 1997. – 542 с.
10. Коцюбинська М. Х. Мої обрії : в 2 т. / М. Х. Коцюбинська. – К. : Дух і літера, 2004. – Т. 2. – 386 с.
11. Не відлюбив свою тривогу ранню... Василь Стус – поет і Людина : статті, спогади, листи, поезії. – К. : Український письменник, 1993. – 400 с.
12. Сверстюк Є. О. «Загублено ключі до Шевченкової творчості» / Є. О. Сверстюк // Літературна Україна. – 2008. – 11 грудня.
13. Сапеляк С. Є. І каміння те стало хлібами... : у 3 т. : поезії / С. Є. Сапеляк. – Харків : Майдан, 2011. – Т. 1. – 336 с.
14. Руденко М. Д. За ґратами : поезії / М. Д. Руденко. – Балтимор : Сучасність, 1980. – 222 с.
15. Мельничук Т. Ю. Князь роси : вірші / Т. Ю. Мельничук. – К. : Молодь, 1990. – 152 с.
16. Поет на узвишші [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.litgazeta.com.ua/node/816>
17. Шевченко Т. Г. Твори : в 5 т. / Т. Г. Шевченко. – К. : Дніпро, 1984. – Т. 2. – 301 с.
18. Маланюк Є. Ф. Книга спостережень : статті про літературу / Є. Ф. Маланюк. – К. : Дніпро, 1997. – 430 с.
19. Дзюба І. М. Поет супроти імперії / І. М. Дзюба // Слово і Час. – 2004. – № 3. – С. 3-15.
20. Василь Стус : Поет і Громадянин. Книга спогадів та роздумів. – К. : ТОВ «Видавництво “КЛІО”», 2013. – 684 с.
21. Шевченко Т. Г. Твори : в 5 т. / Т. Г. Шевченко. – К. : Дніпро, 1984. – Т. 1. – 351 с.
22. Стус В. С. Вибрані твори / В. С. Стус. – К. : Смолоскип, 2012. – 872 с.
23. Пахаренко В. І. «Ми віруєм твоїй силі...» (Шевченкова теодицея) / В. І. Пахаренко // Sacrum і Біблія в українській літературі / За ред. Ігоря Набитовича. – Lublin : Ingvar, 2008. – С. 427-455.
24. Боронь О. В. Поетика простору в творчості Тараса Шевченка / О. В. Боронь. – К. : Агенство «Україна», 2005. – 152 с.
25. Дудко В. І. Тарас Шевченко : джерелознавчі студії / В. І. Дудко. – К. : Критика, 2014. – 416 с.

Райбедюк Г. Б. Тарас Шевченко и поэты-диссиденты: диалог художественного сознания.

В статье определяются и характеризуются явные и латентные формально-содержательные константы творческой коммуникации украинских поэтов-диссидентов и Тараса Шевченко, исследуется природа сквозьвременного диалога их художественного сознания. Обосновывается взаимодействие культурных кодов Шевченко и диссидентов, выясняются узлы пересечения их эстетических концепций на основе интерпретации репрезентативного художественного материала.

Ключевые слова: шевченкиана, авторский текст, диалог, художественное сознание, рецептивная модель, интертекст, индивидуальный код.

Raibedyuk G. B. Taras Shevchenko and Dissident Poets: Dialogue of Artistic Identities.

The article deals with obvious and latent formal semantic constants of the creative communication of the Ukrainian dissident poets with Taras Shevchenko, as well as the nature of permanent dialogue of their artistic identities. The interaction of cultural codes of Shevchenko and dissidents is substantiated, the intersection of their aesthetic concepts based on the interpretation of the representative artistic creation is investigate.

Key words: works of Shevchenko, author's text, dialogue, artistic identity, receptive pattern, intertext, individual code.